

ORTADOĞU GÜNDEMİ

24-30 Ağustos 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Suriye muhalefeti, sivil toplum kuruluşları ve Esad rejimi temsilcilerinden oluşan ve on beşer kişiden meydana gelen anayasanın yazımından sorumlu “küçük grup” üyeleri 9 ay gibi uzun bir aradan sonra Cenevre’de yeniden bir araya geldi. İlk toplantı gerçekleştirilirken katılımcılara yapılan testler sonucunda 3 kişide koronavirüs (Covid-19) tespit edilmesi nedeniyle oturlara ara verildi.¹ Görüşmeler, verilen aranın ardından cuma günü tekrar başladı. Suriye Anayasa Komitesi 3. Tur Toplantılarında, muhaliflerin eş başkanlığını yürüten Hadi el Bahra, görüşmelerin genel anlamda olumlu geçtiğini ve bununla beraber Esad rejimini temsil eden heyetin tutumundan memnun olmadıklarını söyledi. Rejim heyetinin eş başkanlığını yürüten Ahmed Kuzbari ise düzenlediği basın toplantısında ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey’in muhaliflerle pazartesi yaptığı görüşmeye tepki gösterdi. ABD’nin komite çalışmalarına müdahale ettiğini iddia etti.²

Türkiye, Rusya ve İran salı günü Suriye Anayasa Komitesinin Cenevre’de düzenlenen üçüncü toplantısının oturum arasında ortak bir bildiri yayınladı. Suriye’nin egemenliğine, bağımsızlığına, birliğine ve toprak bütünlüğüne olan bağlılık yinelendi. Açıklamada, her üç ülkenin de Suriye’nin petrol gelirlerinin yasa dışı olarak ele geçirilmesi ve transferine karşı olduklarını ifade ettikleri ve YPG’ye atıfta bulunarak “ABD lisanslı bir şirket ile gayrimeşru kuruluş arasındaki yasa dışı petrol anlaşmasını ayrılıkçı gündeminin bir parçası olarak kınadıkları” vurgulandı.³

BM Cenevre Ofisinde 24 Ağustos’ta başlayan Suriye Anayasa Komitesi 3. Tur Toplantıları bitti. Toplantılara başkanlık eden BM Suriye Özel Temsilcisi Geir O. Pedersen, düzenlediği basın toplantısında, Suriye İç Savaşı’nın 10. yılına girdiğini belirterek taraflar arasında pek çok alanda “kuvvetli anlaşmazlıklar” bulunduğunu söyledi. Tarih vermeden tarafları yeniden bir araya getireceğini belirten Pedersen, 4. Tur Görüşmeleri, taraflar arasındaki mevcut ortak noktalar üzerine inşa etmeyi umduğunu ifade etti. Gelecek hafta her iki eş başkanla görüşmelerine devam edeceğini aktaran Pedersen, 4. Tur Görüşmelerinin gündem maddelerinde anlaşmaya varmayı umduğunu dile getirdi. Yeni Suriye Anayasası’nın ne zaman yazılmaya başlanacağına ilişkin soruya ise Pedersen, henüz yazım aşamasına gelmediklerini, ciddi görüş ayrılıkları nedeniyle hâlen taraflar arasında güven inşa etmeye çalışıldığı cevabını verdi.⁴

• Suriye Rejimi:

Suriye’nin Şam bölgesinde Arap Doğalgaz Boru Hattı’nda büyük bir patlama meydana geldi. Patlama ülke genelinde kesintiye neden olurken ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey patlamanın failinin IŞİD olabileceğini söyledi. Patlamanın meydana geldiği

gaz hattı 1200 kilometre uzunluğunda olup Mısır'dan, Ürdün, Lübnan ve Suriye'ye gaz taşımaktadır. İç savaşın başladığı 2011 yılından bu yana aynı hatta daha önce 6 kez patlama meydana gelmiş ve bunlar IŞİD tarafından gerçekleştirilmiştir.⁵

IŞİD bu hafta içerisinde Suriye rejim güçlerine yönelik çeşitli saldırılar düzenledi. Deyr ez-Zor, Hama'nın doğu kırsalı ve Rakka kırsalı gibi bölgelerde IŞİD'in hedef aldığı Suriye rejimi güçleri ve ona bağlı gruplar en az 48 ölü verirken 50'den fazla askeri de kayboldu. Rusya'nın özellikle hava desteğini alan Suriye rejimi bu saldırılara karşılık verdi ve 22 IŞİD militanı öldürüldü.⁶

Beşar Esad görevdeki Suriye rejimi Başbakanı Hüseyin Arnus'u yeni kabineyi kurması için görevlendirdi. Daha önce Su Kaynakları Bakanlığı yapan Arnus, haziran ayında, önceki Başbakan Imad Hamis'in yerine atanmıştı. Rejim bölgesinde giderek kötüleşen ekonomik ve siyasi durumun faturası Imad Hamis'e kesilmişti.⁷

İsrail Savunma Bakanlığı ve İsrail Uzak Endüstrileri, temmuz ayının başında uzaya gönderdikleri yeni casus uydularından elde edilen Suriye'nin antik kenti Palmira'ya ait görüntüleri paylaştı. İsrail Savunma Bakanlığı Sözcüsü yayımlanan fotoğrafların herhangi gizli ve özel bir anlam taşımadığını belirtti. Ofek-16 adını taşıyan casus uydu, İsrail Uzak Endüstrileri tarafından üretildi. İsrail'in yörüngede en az 2 adet daha casus uydusunun bulunduğu biliniyor. İsrail 2018 yılında Ofek-11 adlı uydudan alınan Beşar Esad'ın Başkanlık Sarayı ve Şam Uluslararası Havalimanı'na ait görüntüleri paylaşmıştı. İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz, Ofek-16'nın İsrail'in düşmanlarına karşı atacağı adımlarda bir araç olacağını dile getirdi.⁸

• Fırat'ın Doğusu

Suriye'nin kuzeydoğusundaki Deyrik yakınlarında Rus askerî konvoyundaki araç ile ABD askerî aracının çarpıştığı ve en az 4 ABD askerinin yaralandığı bildirildi. Pentagon Sözcüsü Jonathan Hoffman olayla ilgili yazılı bir açıklama yaptı. Rus güçlerinin, Suriye'deki çatışmasızlık angajman kurallarını ihlal ettiğini, kasıtlı ve provokatif eylemleriyle ABD ordu mensuplarını yaraladığını belirtti. Sözcü ayrıca, Suriye'de rutin çatışmasızlık angajmanına dönülmesini beklediklerini ancak askerlerinin güvenliğini tehlikeye atacak herhangi bir durumda "kendilerini savunma hakkını saklı tuttuklarını" vurguladı.⁹ Rusya Savunma Bakanlığı ise Suriye'de ABD askerlerinin Rus devriyesini engellediğini, geçiş güzergâhının önceden ABD tarafına bildirildiğini açıkladı.¹⁰ Bu olay Rus birlikleri ile ABD ordusunun Suriye'de karşılaşması sonucu ABD askerlerinin yaralandığı ilk olay" olarak kayıtlara geçti.

YPG'nin siyasi kolu Demokratik Suriye Meclisi (DSM) Yürütme Kurulu Başkanı İlham Ahmed başkanlığında bir heyetin cuma günü Rusya'nın başkenti Moskova'ya gittiği,

başta Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov ve diğer Rus yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştireceği öğrenildi. Heyette, Suriye Süryani Birliği Partisi (SUP) Eşbaşkanı Sanharib Barsoum, DSM Başkanlık Konseyi Üyesi Sihanok Dibo ve DSM Eşbaşkan Yardımcısı Hikmet Habib yer aldı. Suriye Halkın İradesi Partisi (PWP) ile Suriye'deki siyasi çözüm vizyonu hakkında birkaç konuyu içeren bir mutabakat anlaşması imzalayacakları öğrenildi.¹¹

• İdlib

Moskova Mutabakatı çerçevesinde kararlaştırılan İdlib bölgesinde M-4 karayolu üzerinde gerçekleşen Türkiye-Rusya ortak devriyesi esnasında Rus zırhlı aracı RPG ile hedef alındı. Saldırı sonucu herhangi bir can kaybı yaşanmazken 2 Rus askeri hafif yaralandı ve zırhlı araç hasar gördü.¹²

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani pazartesi günü yaptığı açıklamada, Erbil ile Bağdat arasındaki anlaşmazlıkların bütçe anlaşmazlığı ile sınırlı olmadığını söyledi.¹³ Barzani, Erbil ve Bağdat'ın başlıca dört farklı konuda anlaşmazlığa düştüğünü açıkladı. Bunların enerji, bütçe, Peşmerge ve tartışmalı bölgeler olduğunu açıkladı. Barzani, Bağdat'ı bütçeyle ilgili yaptıkları anlaşmalara uymamakla suçladı. Irak ve IKBY, son birkaç aydır Erbil ve Bağdat'ta birbirlerini ziyaret eden heyetler ile anlaşmazlığa bir çözüm bulmak için görüşmeler gerçekleştirilmesine rağmen iki taraf henüz bir anlaşmaya varamadı.

ABD Savunma Bakanlığının (Pentagon) Irak'taki ABD askerlerinin sayısını üçte bir oranında geri çekeceği ve Irak'ta 3500 civarı ABD askeri kalacağını söylediği iddia edildi. Ancak konu ile ilgili ABD Savunma Bakanlığı ve Irak'ın Washington Büyükelçiliğinden herhangi bir açıklama yapılmadı.¹⁴

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi, Ürdün'ün başkenti Amman'da düzenlenen Irak-Mısır-Ürdün üçlü zirvesine katılmak için gittiği Amman'da, Ürdün Kralı II. Abdullah ve Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi ile bir araya geldi.¹⁵ Zirvede, bölgedeki son gelişmeler, Filistin sorunu bağlamında iki devletli çözüme vurgu, üç ülke arasındaki ekonomik, ticari ve yatırım iş birliğinin ortak menfaatler çerçevesinde genişletilmesi konuları ele alındı.¹⁶

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Ferhan başkanlığındaki Suudi Heyeti, Irak Başbakanı Kazimi ile ikili ilişkileri görüşmek üzere perşembe günü Irak'ın başkenti Bağdat'a geldi.¹⁷ Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Ferhan'ın Bağdat'a gelmesinin ardından İran'a yakınlığı ile bilinen Haşdi Şabi grubu Ketaib Hizbullah, Suudi Arabistan'ı Irak'ta mezhepçiliği tırmandığı iddiası ile kınarken Irak hükûmetini de Suudi Arabistan ile yakın ilişki kurduğu için eleştirdi.¹⁸

Washington, Irak, Türkiye ve IKBY'nin terör örgütü PKK'nın varlığıyla ilgili sorunu çözmek için iş birliği yapmaları gerektiğini vurguladı.¹⁹ ABD Dışişleri Bakanlığı Yakın Doğu İşleri Bürosu Baş Yardımcısı Müsteşar Yardımcısı Joey Hood, Ankara, Bağdat ve Erbil'in iş birliğinde terör örgütü PKK militanlarını temizleme faaliyetlerinin, Ninova vilayeti sınırlarındaki Yezidilerin yoğun olarak yaşadığı Sincar ilçesinden başlamasının daha iyi olacağını söyledi.

• Güvenlik

Irak Başbakanı Kazımi, Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığını ziyaret ederek bakanların, güvenlik servisinin, operasyon liderlerinin, polis yetkililerinin katıldığı bir toplantı yaptı. Toplantıda Kazımi, güvenlik güçlerinin IŞİD terör örgütüyle mücadelede gösterdiği çabaların yanı sıra, suç çetelerini takip etme ve Irak genelinde istikrar ve güvenlik sağlamadaki çabalarından övgüyle bahsetti.²⁰

Haşdi Şabi'nin Suriye'nin İdlib vilayetindeki gerilimi azaltmak ve Suriye rejim güçlerini desteklemek için bölgede yaklaşık iki yüz elli savaşçı konuşlandığı söylendi.²¹ Yerel kaynaklara göre, Iraklı Şii savaşçılar pazar günü Suriye Elbu Kemal üzerinden Irak'tan Suriye'ye giriş yaptı ve Deyrizor'un kuzeyindeki İran yanlısı grupların kontrolündeki kampa yerleştiği söylendi.

Irak Başbakanlığına bağlı Medya Güvenlik Ağı tarafından yapılan açıklamada, Irak'ın başkenti Bağdat'ta bulunan Yeşil Bölge yakınlarındaki el-Kadiriye bölgesine bir adet Katyuşa roketinin düşmesinin ardından saatler sonra ikinci bir roketin düştüğü belirtil-di.²²

• Ekonomi

Başbakan Mustafa el-Kazımi, 27 Ağustos Perşembe günü, Suudi Dışişleri Bakanı Faysal bin Ferhan ile yaptığı görüşmede iki ülke arasında tarım ve petrokimya konuları da dâhil olmak üzere ekonomik ve yatırım ilişkilerinin geliştirilmesi ve Irak'a enerji sağlanması meselelerini ele aldılar. Zira iki taraf, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile enerji bağlantısı kurulmasını ve Irak'a hizmet noktasında gerçekçi olmak için bu meselenin hızlandırılmasını görüştü.²³

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak kriz masası üyesi Abbas Hüseyini, koronavirüs (Covid-19) salgınında Irak'ın zirveye vardığını ve ikinci dalganın bu yılın onuncu veya on birinci ayında geleceğini bildirdi.²⁴ Bu bağlamda, Irak Sağlık ve Çevre Bakanlığı koronavirüs salgınında son yirmi dört saatte 3731 yeni vaka ve 68 ölüm olduğunu bildirdi.²⁵

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve ABD Uluslararası Kalkınma Kuruluşu (USAID), koronavirüs (Covid-19) ile savaşmak için IKBY'ye 627 bin dolar değerinde tıbbi yardım sağladı.²⁶ Ambulans, ventilatör, koronavirüs test kiti, hastane yatağı gibi tıbbi gereçler yardımlar kapsamında Erbil, Duhok ve Süleymaniye vilayetlerine dağıtıldı.

IKBY Turizm Bakanı koronavirüsün (Covid-19) zirve yaptığı tatil bölgelerinin turistik faaliyetlere açılacağına haberini verdi. Turizm Kurulu Sözcüsü Nadir Rusti açıklamasında, "Hepimiz koronavirüsle yaşamayı öğrenmek ve ekonomimizi güçlü tutmak zorundayız" diyerek tatil köylerinin kapatılmasına yönelik talimatlardaki değişikliğe işaret etti.²⁷

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) ve Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Kerkük'teki mevcut durumun istikrarlı bir seyir izlediğini, kentte merkezî hükûmete bağlı güçler dışında başka bir güvenlik gücüne ihtiyacın olmadığını belirtti. Irak merkezî hükûmetine bağlı güçler ile Peşmerge güçlerinin Kerkük'te Ortak Operasyon Merkezinin oluşturmasına karşı olduklarını ifade eden Salihi, söz konusu merkezin kurulmasını engellemek için yoğun bir çaba içerisinde olduklarını vurguladı.^{28s}

Irak Parlamentosundaki Fetih Koalisyonu Musul Milletvekili Muhtar Musevi ve Güçler İttifakı Koalisyonu Milletvekili Abdulrahim eş-Şimeri ortak basın toplantısı düzenleyerek Musul halkı adına merkezî hükûmete bağlı güçlerle Peşmerge arasında ortak koordinasyon merkezlerinin kurulmasını reddettiklerini açıkladılar. Türkmen Milletvekili Musevi, Musul'u kurtaran ve IŞİD'in bölgeden temizlenmesi için can verenlerin bölgede güvenliği kontrol etmesi gerektiğini ifade etti. Musevi ayrıca, kendisinin terör örgütü IŞİD ile mücadelede aktif rol aldığını ve vekillik görevinden önce Haşdi Şabi komutanı olduğunu ifade ederek Türkmen, Şebek ve Yezidilerin adına Musul, Kerkük ve Diyala'da koordinasyon merkezleri kurulmasını kabul etmediklerini açıkladı. Her iki milletvekili de Musul'daki bütün etnik gruplarla iletişime geçtiklerini ve hepsinin Peşmerge'nin vilayette bulunmasına karşı olduklarını ifade etti. Ayrıca ikili, merkezî hükûmetin Musul halkına danışmadan Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ortak operasyon merkezlerinin kurulmasına ilişkin görüşmesini bir hayal kırıklığı olarak niteledi. Diğer yandan koordinasyon merkezlerinin Musul, Kerkük ve Diyala vilayetleri yerine Erbil ve Bağdat'ta olması gerektiği belirtilirken koordinasyon merkezlerinin iptal edilmemesi hâlinde bölge halklarının protesto gösterileri düzenleyeceği ifade edildi.²⁹

Türkmeneli Partisi Genel Başkanı Riyaz Sarıkahya, Irak'taki önemli gündem maddelerinden olan seçim yasası tartışmalarına ilişkin açıklamalarda bulundu. Türkmeneli Partisi olarak seçim yasasında yapılması gereken değişikliklere ilişkin görüşlerini Türkmen

siyasi partileri ve parlamentodaki Türkmen milletvekilleri ile paylaştıklarını belirten Sarıkahya, özellikle milletvekillerinden konuya ilişkin bir geri dönüş alamadıklarını ifade etti.

Sarıkahya, Türkmeneli Partisi olarak vilayet seçimlerinde ilçelerin ayrı bir seçim bölgesi olmasının Türkmenler için bir sakınca doğurmayacağını hatta bazı yönlerden avantajları dahi beraberinde getirebileceğini bildirdi. Sarıkahya diğer bir öneri olarak seçimlerde oyların bütün sandıklarda hem elektronik hem de elle sayılması gerektiğini, bu uygulamanın geçen seçimlerde uygulanmamasının büyük usulsüzlükleri beraberinde getirdiğini vurguladı.

Seçim yasasında yapılması gereken düzenlemeleri, Irak Parlamentosundaki Türkmen milletvekillerinin, parlamentonun gündemine taşınması gereken ana mesele olarak nitelendiren Sarıkahya, Türkmen milletvekillerinin seçim yasalarını görmezden geldiğini vurguladı. Sarıkahya ayrıca seçmen kütüklerinin incelenmesinin bundan on beş yıl önceye kadar Türkmenler için avantajlar sağlayabileceğini fakat günümüzde bunu talep etmenin bir sonuç getirmeyeceğini, Türkmen milletvekillerinin bu husus üzerine düşmesinin sonuçsuz kalacağını ifade etti.³⁰

• Güvenlik

Irak Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Kerkük'ün Dakuk ilçesinde terör örgütü IŞİD militanlarının düzenlediği terör saldırısında dört Irak askerinin hayatını kaybettiği bildirildi. Olayın, IŞİD militanlarının bölgedeki kara yolu üzerinde bulunan güvenlik noktasındaki askerlere ateş açılması sonucu gerçekleştirildiği belirtilirken ayrıca dört askerinin de yaralandığı ifade edildi.³¹

Irak Ulusal Güvenlik Müsteşarı Kasım Araci, Irak Parlamentosundaki Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Kerkük milletvekilleri ile bir görüşme gerçekleştirdi. Araci'nin toplantıda Kerkük'ün sosyal yapısına vurgu yaparak mevcut yapının Irak toplumunu temsil eden bir özellik olduğunu ifade ettiği aktarıldı. Araci'nin ayrıca bilhassa terör örgütü IŞİD ile mücadele başta olmak üzere hükûmet tarafından Kerkük'teki meselelerin yakından takip edildiği ve mevcut hükûmetin Kerkük'e büyük önem verdiğini vurguladığı belirtildi. KYB Heyetinin ise Kerkük'teki güncel meseleler ile özellikle Kerkük Valiliğinin uygulamalarından taşıdıkları endişeyi dile getirdikleri ifade edildi.³²

• Sağlık & Sosyal Hayat

Irak Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Kerkük'te 30 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla 118 kişide daha koronavirüs (Covid-19) tespit edildiği, kentteki toplam vaka sayısının 9471'e ulaştığı bildirildi. Ayrıca açıklamada, toplam vefat sayısının 403 olduğu, sağlığına kavuşan toplam hasta sayısının ise 6250'ye ulaştığı aktarıldı.³³

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Kürdistan Yurtseverler Birliğinden (KYB) beş, Goran Hareketi'nden dört ve muhalif milletvekillerinden de toplam yirmi dört milletvekili Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başbakanı Mesrur Barzani, Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani ve Maliye Bakanı Avat Cenab'ın IKBY Parlamentosuna çağrılarak haklarında soruşturma teklifinin sunulmasını talep etmek amacıyla imza topladı. Bu bağlamda Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) Goran Hareketi ve KYB milletvekillerinin imzalarını çekmesi için baskı yaptığı bildirildi. Ayrıca Goran Hareketi ve KYB'nin Başkanları tarafından da milletvekillerine imzalarını çekmesi yönünde baskı uygulandığı ifade edildi.³⁴

Fransa Milli Savunma Bakanı Florence Parly'nin Erbil'i ziyaret ettiği bildirildi. Irak'ın başkenti Bağdat'tan sonra Erbil'e gelen Parly burada IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ve Başbakan Mesrur Barzani ile görüştü. Yapılan görüşmede IKBY yetkilileri, Fransa ile IKBY arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine vurgu yaparak Irak ve IKBY'nin IŞİD ile mücadelesinde hâlâ Uluslararası Koalisyonun desteğine ihtiyaçları olduğunu belirtti. Parly ise yaptığı açıklamada, IŞİD'e karşı savaşta Irak ve IKBY'ye her türlü desteği vermeye hazır olduklarını söyledi.³⁵

• Ekonomi

Bağdat ile Erbil arasında iki aşamalı gerçekleşen müzakerelerin birinci aşamasında, KYB üyesi Milletvekili Şirvan Mirza, Bağdat ve Erbil arasında imzalanan geçici anlaşmayı değerlendirdiklerini ve ikinci aşamada ise Irak'ın 2021 bütçesi ile ilgili IKBY'nin ne kadar pay alacağı konularını konuşacaklarını ifade etti. Mirza, müzakerelerin ikinci aşamasında Bağdat ile Erbil arasındaki mali sorunları sonlandırmayı hedeflediklerini belirtti.³⁶

• Güvenlik

Süleymaniye, Halepçe, Erbil, Kalar, Ranya ve Şeladize kentlerindeki ekonomik kriz nedeniyle maaşların ödenmemesi ve sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunlar nedeniyle akşam saatlerinde büyük çaplı gösteriler düzenledi.³⁷ Göstericilerin Halepçe Belediye binası ve Kalar Kaymakamlığı binasını yaktığı kaydedilirken protestolar sırasında altı göstericinin yaralandığı bildirildi.³⁸ Erbil'de de gösteri girişiminin olduğu ancak güvenlik güçleri tarafından engellendiği aktarıldı. Diğer taraftan yapılan açıklamaya göre Yeni Nesil Hareketi'nin milletvekili Kava Abdulkadir'in saldırıya uğradığı aktarıldı. Kürdistan İslami Cemaati Partisi (Komel) Irak Parlamentosu Üyesi Ahmet Hacı Raşid ise Duhok'ta bu hafta içinde yetmişten fazla kişinin yakalanıp işkence edildiğini belirtti.³⁹ BM Irak Yardım Misyonu (UNAMI) Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert, BM'nin ağustos ayında

yaptığı toplantıda IKBY yetkililerinin göstericileri, sivil aktivistleri ve gazetecileri yakaladığını, basın organlarını kapattığını ifade etti.⁴⁰ Süleymaniye’de meydana gelen gösterileri, Yeni Nesil Hareketi Başkanı Şasuvâr Abdulvahid “Beyaz Devrim” olarak nitelendirdi.⁴¹

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Basın Ofisinden yapılan açıklamada terör örgütü PKK’nın tek görevinin “çocuk kaçırıp beyin yıkamak” olduğunu, Kürt halkı tarafından kabul edilmediği bildirildi. Ayrıca, PKK’nın her yönüyle kaybettiği ve Kürt halkı tarafından kabul görülmediği ifade edilen açıklamada “PKK yıllardır yaşadığı siyasi, coğrafi, ideolojik mağlubiyeti ve halkın güvenini kaybetmeyi Kürdistan Demokrat Partisi’ne mal etmek istiyor. Temelde KCK, Kürdistanlılar ve Kürt gurbetçiler tarafından hep sorgulanmıştır, Kürt davası önünde engel teşkil etmek için daima olayların önünde bölgesel bir oyuna hizmet etmişlerdir” dedi.⁴²

Gündemde yer alan konulardan birisi de Peşmerge’nin Kerkük dâhil IKBY dışında kalan tartışmalı bölgelere geri dönüşünün olduğu belirtildi. Bu bağlamda, Peşmerge Bakanlığının da içerisinde temsil edileceği birisi Kerkük’te olmak üzere Diyala, Ninova ve Selahattin vilayetlerinde dört adet koordinasyon merkezi kurma konusunda anlaşmaya vardığı açıklandı.⁴³

• Sağlık ve Sosyal Çevre

IKBY tarafından yapılan açıklamaya göre bölgede, koronavirüs salgını (Covid-19) vaka sayısının 27.259’a yükseldiği, virüsü yenerek sağlığına kavuşanların sayısının yaklaşık 16.000 seviyesine ulaştığı ve virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısının ise 1007 olduğu açıklandı.⁴⁴ Ayrıca KYB Eş Başkanı Bafel Talabani’nin hastalığa yakalandığı ve karantina altında tutulduğu belirtildi.⁴⁵ IKBY Eğitim Bakanı Alan Hamasaid’in “Sağlık Bakanlığı’nın değerlendirme ve önerilerini göz önünde bulundurarak örgün eğitime vaktinde başlamayı planlanmaktadır” dediği belirtildi.⁴⁶ İran’ın Süleymaniye Konsolosluğu yaptığı açıklamada, 30 Ağustos’tan itibaren Süleymaniye ve Tahran arasındaki uçuşlarının başlayacağını bildirdi.⁴⁷

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

Suudi Arabistan’da gıda güvenliğini sağlamak maksadıyla bir adım atılarak devlet şirketi Suudi Tarım ve Hayvancılık Yatırım Şirketi (SALIC) ve Ulusal Gemicilik Şirketi (Bahri)’nin ortak girişiminde Ulusal Tahıl Şirketi kuruldu. Şirketin ilk olarak yıllık 3 milyon ton tahıl ithal etmesi bu miktarın daha sonra 5 milyon tona çıkarılmasının hedeflendiği belirtildi.⁴⁸ Öte yandan, Suudi Arabistan Kralı Salman bin Abdülaziz’in başkanlığında video konferans

yöntemiyle bir kabine toplantısı gerçekleştirildi. Kabine toplantısında iç meselelerle birlikte bölgesel gelişmeler de ele alındı. Toplantı sonrası yapılan açıklamada Libya'da sağlanan ateşkesin memnuniyetle karşılandığı ifade edildi.⁴⁹ Bir diğer gelişme de iş gücünün millîleştirilmesi çalışmaları kapsamında yaşandı. İnsan Kaynakları ve Sosyal Kalkınma Bakanı Ahmed bin Suleyman el-Raci bir açıklamada bulunarak özel sektörde mühendislik alanında istihdam edilenlerin %20 oranında Suudi Arabistan vatandaşı olmasına yönelik çalışmaların yapıldığını ifade etti.⁵⁰ Son olarak, Suudi Arabistan'ın petrol ihracatına yönelik açıklanan verilerde haziran ayında petrol ihracatının bir önceki yılın aynı ayına göre %55 oranında (yaklaşık 8,7 milyar dolar) düştüğü ifade edildi.⁵¹

• Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) İsrail ile ilişkilerin normalleştirilmesi için anlaşmaya vardıktan sonra buna yönelik adımları hayata geçirmeye başladı. Bu çerçevede, BAE-İsrail İş Formu kuruldu. Forum kapsamında BAE ve İsrail vatandaşları başta olmak üzere birçok iş insanı bir araya gelerek iki ülke arasında finansal ve endüstriyel alanda iş birliğine katkı sağlamanın hedeflendiği bildirildi.⁵² Yine ilişkilerin normalleştirilmesi kapsamında BAE Devlet Başkanı bir açıklama yaparak İsrail'i boykot eden kanunun yürürlükten kaldırıldığını ve İsrail ile ticari ve finansal anlaşmaların yapılmasının serbest olduğunu ifade etti.⁵³ Aynı çerçevede, BAE ve İsrail Sağlık Bakanları arasında da iş birliği anlaşmasına varıldı. Buna göre ilaç üretimi, tıbbi araştırmalar ve koronavirüs çalışmaları gibi çeşitli alanlarda iki ülkenin ortak çalışmalar yürüteceği ifade edildi.⁵⁴

Öte yandan ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo Ortadoğu'ya düzenlediği resmî geziler kapsamında BAE'ye de ziyarette bulundu. Bu ziyareti sırasında BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid el-Nahyan ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede Libya'da yaşananlar ve İran'ın bölgesel etkisi gibi konular ele alındığı duyuruldu.⁵⁵ Yine başka bir gelişme olarak BBC tarafından açıklanan bir raporda Libya'da 4 Ocak'ta yaşanan insansız hava aracı (İHA) saldırısından BAE'nin sorumlu olduğu açıklandı.⁵⁶ Ek olarak, BAE'nin askerî eğitime katılmak üzere Yunanistan'a F-16 savaş uçakları gönderdiği bilgisi basına yansıyan haberler arasında yer aldı.⁵⁷

• Katar

Katar, iş kanununda bir değişikliğe giderek asgari ücrette %25 oranında bir artış gerçekleştirdi. Bu artıştan sonra asgari ücret 275 dolara yükseldi. Yine aynı değişiklikle çalışanların iş değiştirmek için işvereninden izin alması gerekliliği de kaldırıldı.⁵⁸ Diğer taraftan bir araştırma şirketi tarafından yayınlanan raporda, Katar'ın doğal gaz ihracatının küresel marketteki payının arttığı bilgisi paylaşıldı. Aynı rapora göre Katar'ın Birleşik Krallık'ın doğal gaz ithalatının %50'sini karşıladığı ifade edildi.⁵⁹

Öte yandan Katar Dışışleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman es-Sani Lübnan'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaret kapsamında Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn ile bir araya gelen Abdurrahman es-Sani görüşmenin ardından bir basın toplantısı düzenleyerek Lübnan'ın siyasi istikrara ihtiyacı olduğunu ifade etti. Dışışleri Bakanı ayrıca Lübnan'da yaşanan patlama sonrasında hasar gören okul ve hastanelerin onarılması konusunda da Katar'ın Lübnan'a destek olacağını belirtti.⁶⁰

• Kuveyt

Kuveyt Dışışleri Bakanı Ahmed Nasır Al-Sabah'ın geçen hafta Katar Dışışleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman es-Sani ve Suudi Arabistan'ın Kuveyt Büyükelçisi Sultan bin Saat ile görüştüğü belirtildi. Bu girişimin Körfez krizinin çözülmesi ve bir birlik sağlanarak İran'a bölgede denge oluşturmaları için ABD tarafından teşvik edildiği iddia edildi. Görüşmelerde bölgesel ve yerel gelişmeler, güvenlik ve ekonomik sorunların ele alındığı belirtildi. Bu girişimlerin devam edeceği, tarafların krizi sürdürmek istemedikleri ve çözümler üzerine çalışıldığı bildirildi.⁶¹

Kuveyt İçişleri Bakanlığı ikametgâh izinlerini ve vizelerin sürelerini 1 Eylül'den itibaren 3 ay daha uzattıklarını açıkladı.⁶²

Kuveytli bir meclis üyesi İçişleri Bakanı'nın parlamento tarafından sorgulanmasını talep etti. Anas Al-Saleh'in sorgulanmasına gerekçe olarak ise vatandaşların özel yaşamlarına müdahale edilmesi gösterildi. Bakanlığın devlet güvenliğini tehlikeye atan suçları da örtbas ettiğine dair iddialar ortaya atıldı. Sorgulamanın 1 Eylül'de yapılması beklenmektedir ve Başbakan Şeyh Sabah el-Halid el-Hamad el-Sabah'ın da sorgulanacağı belirtildi.⁶³ Maliye Bakanı Barrak Al-Sheetan, meclisin iki kez güvenoyu yenilemesinin ardından Başbakan'a istifasını sundu. Başbakan'ın istifayı kabul edip etmeyeceği henüz belli olmasa da Bakan'ın görevlerine devam ettiği söylendi.⁶⁴

• Bahreyn

Ülkede İran Merkez Bankası ve başka İran merkezli bankaların da karıştığı bir para aklama davası yürütölmekteydi. Bu hafta bu davaya ilişkin kararlar açıklandı ve 7 ayrı kara para aklama davasından İran Merkez Bankası ile İran merkezli diğer başka bankalar ve ayrıca Bahreyn'in EL-Müstakbel bankası ve 3 yetkilisi suçlu bulundu. Çeşitli para ve hapis cezaları verildi. Ayrıca para aklamaya konu olan miktara da el koyuldu. Verilen para cezalarının toplamı yaklaşık 125 milyon dolar iken, el konulan miktarın da 13 milyon dolar olduğu açıklandı.⁶⁵

ABD Dışışleri Bakanı Mike Pompeo Ortadoğu'ya düzenlediği gezi kapsamında Bahreyn'e de ziyarette bulundu. Bu ziyaretler çerçevesinde Kral Isa el-Halife ve Veliht Prens

Selman bin el-Halife ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirdi. Görüşmelerde Bahreyn ile ABD arasındaki iş birliğinin önemine vurgu yapılarak, bu iş birliğinin geliştirilmesi hususu konuşuldu. Aynı zamanda İran'ın bölgedeki etkisinin azaltılması, bölgede barış ve istikrar ortamının sağlanması için Körfez ülkelerinin arasındaki iş birliğinin önemine de atıfta bulunuldu.⁶⁶ Kral İsa el-Halife aynı zamanda Filistin meselesine de değinerek iki devletli çözüme olan desteklerinin devam ettiğini ifade etti.⁶⁷

Ek olarak, Veliht Prens ile Mısır Başbakanı Dr. Mustafa Madbuli arasında bir telefon görüşmesi gerçekleşti. Görüşme sonrası yapılan yazılı açıklamada ikili ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde durulduğu ifade edildi.⁶⁸ Öte yandan Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz, Bahreyn Kralı İsa el-Halife'ye bir mektup gönderdi. Mektupta Bahreyn ile Suudi Arabistan arasındaki kardeş ilişkilere ve bunun bölgesel barışın ve istikrarın sağlanmasındaki katkısına vurgu yapıldı.⁶⁹ Suudi Arabistan ile Bahreyn arasındaki diplomasi trafiği iki ülkenin dışişleri bakanlarının buluşmasıyla devam etti. İki ülke dışişleri bakanları ikili ilişkiler ve bölgesel meseleler üzerinde fikir alışverişinde bulundu.⁷⁰

• Umman

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Umman'ı ziyaret etti. Körfez İşbirliği Konseyi içinde birlik sağlamak ve bölgesel barışı geliştirmek üzerine görüşüleceğini belirtti. Ummanlı insanların çok cömert ve sıcak olduğu belirten Pompeo, iki ülke arasındaki güçlü ortaklığı vurguda bulundu.⁷¹

• Yemen

Riyad Anlaşması'nın maddelerinin uygulamaya geçirilmesi yönünde Suudi Arabistan'ın liderliğinde Yemen merkezî hükûmeti ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) destekli Güney Geçiş Konseyi (GGK) arasında bir süredir görüşmeler gerçekleştiriliyordu. Bu hafta GGK kendi internet sitesinden yaptığı bir duyuruya göre Suudi Arabistan'a resmî bir mektup göndererek görüşmelerden çekildiğini açıkladı.⁷² Taraflar arasında Ebyen'de artan gerilimin bu kararın alınmasında etkili olduğunu ifade eden GGK'nin, daha sonrasında bu bölgeye askerî takviye yaptığı haberleri basına yansıdı.⁷³ Öte yandan Yemen merkezî hükûmeti yetkilileri konuyu görüşmek üzere Riyad'da bir araya geldiler. Toplantı sonrasında Yemen Cumhurbaşkanı Yardımcısı Muhsin Salih bir açıklamada bulunarak Riyad Anlaşması'nı uygulamaya yönelik girişimlerin kesintiye uğramaksızın, belirlenen takvime göre devam etmesinden yana olduklarını ifade etti.⁷⁴

Öte yandan, ülkenin güney vilayetlerinden Hadramavt'ta merkezî hükûmet yanlısı Güney Ulusal Koalisyonu tarafından organize edilen gösteriler üzere GGK Başkanvekili Ahmed Said bin Brik bir açıklama yaparak bölgede kargaşa çıkartmaya çalışan bu girişimlerin

güney halklarının GGK liderliğinde tam egemenliğe kavuşmaları arzusu karşısında başarısızlığa uğrayacağını ifade ederek gösterileri tanımadıklarını ifade etti.⁷⁵

Birleşmiş Milletler (BM) Yemen Özel Temsilcisi Martin Griffiths ise İran Dışişleri Bakan Yardımcısı Ali Aşgar Kaji ile bir görüşme yaparak Yemen’de faaliyet gösteren İran destekli Husi milisler ile Yemen merkezî hükûmeti arasında ülke genelinde bir ateşkes yapılması üzerine fikir alışverişinde bulunduğunu açıkladı. Görüşme sonrası Twitter’den bir mesaj yayınlayan Griffiths görüşmelerin verimli geçtiğini ifade etti.⁷⁶ Yemen merkezî hükûmeti Enformasyon Bakanı Muammer el-Eryani ise Martin Griffiths’i Husilerin işlediği suçlara karşı ilgisiz olmakla suçladı. Açıklama, Yemen’in Taiz kentinde 7 yaşında bir kızın Husi keskin nişancılar tarafından öldürülmesi üzerine yapıldı.⁷⁷ Öte yandan Husi milisler ile Yemen merkezî hükûmeti güçleri arasında çatışmalar da devam etti. El-Cevf bölgesinde yoğunlaşan çatışmalar sırasında 2 Husi üst düzey askerî yetkilinin öldürüldüğü açıklandı. Açıklama sözde Husi hükûmetinin Dışişleri Bakan Yardımcısı Hüseyin el-İzzi tarafından yapıldı.⁷⁸

Son olarak Yemen’de bir başka iddia da Libya ile ilgili olarak ortaya atıldı. Hükûmet yanlısı direniş güçlerinin komutanı olduğu ifade edilen Adil el-Haseni Twitter’den bir mesaj yayınlayarak BAE’nin Libya’da meşru hükûmete karşı güçlere katılmak üzere 40 Yemenli askeri Libya’ya gönderdiğini iddia etti. Bu askerlerin Sirte’ye gönderildiği ve BAE’nin askerlerin her birine aylık yaklaşık 1300 dolar ödeme yapacağı da yine iddiaların arasında yer aldı.⁷⁹

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Mısır:

Bu hafta başında Ürdün Başkenti Amman’da üçlü bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantıya darbeci Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah es-Sisi, Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi ve Ürdün Kralı II. Abdullah katıldı. Toplantı genel hatlarıyla bölgesel gelişimi arttırmak amacıyla ekonomi, ticaret ve yatırım anlaşmalarını ele aldı.⁸⁰

Bu haftanın ortasında, geçtiğimiz hafta darbeci Sisi tarafından Libya’daki darbeci Hafter’e Mısır İstihbarat Başkanı Tümgeneral Khalid Megawer aracılığıyla gönderilen gizli mektubun içeriği yayınlandı. Mektupta Mısır’ın UMH ile olası bir ateşkesle sıcak bakmadığına dair ithaflarda bulunduğu söylendi. Ancak geçen haftanın ortasında imzalanan ateşkesi ilk kutlayan devletlerden biri Mısır oldu.⁸¹

Bu haftada Libya’daki barışın sürekliliği için Libya Birleşmiş Milletler Temsilcisi Stephanie Williams ve Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Shoukry Kahire’de toplandı.⁸² Bu hafta sonunda Afrika Birliği Geçici Temsilcisi Güney Afrika Heyetine final taslağının sunulması beklenen

Rönasans Barajı sorununda bir kez daha ortak bir sonuca varılamadı. Sudan Sulama ve Su Kaynakları Bakanlığı bu sorunun çözülmesi için politik istekliliğin şart olduğunu belirten bir açıklama yaptı. Etiyopya, Mısır ve Sudan'ın ilerleyen günlerde tekrar masaya oturması beklenmektedir.⁸³

Haftanın sonunda, darbeci Sisi yönetimi başa geçtiği andan itibaren 7 senedir aranan Müslüman Kardeşler Cemiyeti Genel Başkanı Mahmoud Ezzat Kahire'de yakalandı.⁸⁴ Mısır tarafından terorist olarak görülen Cemiyet'in Türkiye ve Katar ile yakınlığı bulunmaktadır. Mısır İçişleri Bakanlığı Ezzat'ın telefonunda kriptolu mesajların olduğunu bildirdi. Jerusalem Post gazetesindeki bir habere göre bu mesajların grup üyelerini temelli olarak Türkiye ve Katar'a gönderebileceği ve çözülmesi durumunda Mısır-Türkiye ilişkilerinin daha da gerileceği söylendi.⁸⁵

• Libya:

Libya Başbakanı Fayiz es-Serrac'ın ofisinden yapılan açıklamaya göre Albay Salahaddin Ali Abdullah en-Nemrüş Savunma Bakanlığı, General Muhammed Ali Ahmed el-Haddad da Genelkurmay Başkanlığı görevine getirildi. Trablus'ta yaşanan gösterilerin ardından Serrac kabinede revizyona gideceğini söylemişti.⁸⁶

Libya Hükûmeti Başkanlık Konseyi Basın Ofisinin geçtiğimiz hafta yayınladığı açıklamada, İçişleri Bakanı Fethi Başağa'nın tedbir amaçlı görevden uzaklaştırılmasına karar verildiği duyuruldu. Bunun üzerine İçişleri Bakanı Türkiye'ye yaptığı ziyaretin ardından ülkesine dönerek hesap vermeye hazır olduğunu ve saklayacak bir şeyinin olmadığını açıkladı. Libya halkının sorunları bulunmaktadır ve hükûmetin bir program ve proje ortaya koyması gerektiğini söyledi.⁸⁷

Ulusal Mutabakat Hükûmetine bağlı Libya ordusu, Halife Hafter'e bağlı yabancı paralı askerlerin, Libya hükûmetleri arasında imzalanan ateşkes anlaşmasına rağmen Sirte ve Cufra bölgelerinde farklı yerlere konuşlandırıldığını duyurdu.⁸⁸

ABD'nin Libya Büyükelçiliği sosyal medyadan yaptığı açıklamada, BM nezdinde tanınmış Ulusal Mutabakat Hükûmeti (UMH) Başbakanı Fayiz es-Serrac'ı ve İçişleri Bakanı Fethi Başağa yaptıkları iş birliği nedeniyle teşekkür etti. "ABD hukuk devletinden yanadır" ifadeleri ile yayınlanan mesaj, Ulusal Mutabakat Hükûmeti tarafından memnuniyetle karşılandı.⁸⁹

Arap Ligi Genel Sekreteri Ahmed Aboul-Gheit ve Libya'nın BM temsilcisi Stephanie Williams pazar günü Kahire'de Libya'daki son gelişmeleri ve özellikle üretime devam etmek için petrol tesislerinin yeniden açılması hususunda görüştü. Görüşmenin ardından

yapılan açıklamada BM gözetiminde Libya'da kalıcı ateşkese ulaşmak için müzakereleri sürdürerek Libya krizine kapsamlı bir çözüm arayışı yinelandı.⁹⁰

• Tunus:

Tunus'un başbakan adayı Hichem Meşişi 25 bakan ve 3 devlet memuruyla teknokrat bir hükûmet kuracağını açıkladı. Basın toplantısında konuşan Meşişi, parlamentonun onayına sunacağı listeyi Kartaca Sarayı'nda Başkan Kays Said'e sundu. Herhangi bir siyasi partiye bağlı olmayan Meşişi, herhangi bir parti tarafından da başbakanlığa aday gösterilmemişti.⁹¹

Ülkenin parlamentosu şimdi yeni hükûmeti kabul edip etmeyeceğine karar vermeye hazırlanmaktadır. Meşişi'nin hükûmet listesi Nahda Hareketi ve onunla yakından bağlantılı siyasi güçlerin kabine oluşumuna yönelik vizyonuna açık bir şekilde ters düşmektedir. Gannuşi yaptığı açıklamada, Tunus'a başbakan olarak hizmet vermesi için bir hukukçuya değil bir ekonomiste ihtiyacı olduğunu söyledi. Sadece teorik bilgiye değil, gerçek deneyime sahip bir başbakana ihtiyaç olduğunu söyledi.⁹²

Tunus Kabinesi yolsuzlukla mücadele kurumu başkanını görevden aldı. Eski Başbakan Fahfah başkanlığındaki kabine toplantısında, Şevki Tabib'in Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu Başkanı olarak görevinden uzaklaştırılmasına karar verildi ve yerine yargıç Imad Bukreis atandı. Kabine, Ocak 2016'da göreve gelen Tabib'in görevden alınması hususunda hiçbir neden belirtmedi.⁹³

Tunus'un üst düzey yetkilileri Libya krizini çözmek için barış girişimlerinin başlatılması konusunda anlaştı. Tunus Parlamentosu Başkanı Raşit Gannuşi, Libya'daki mevcut krizin çözümüne yardımcı olacak bir girişimin başlatılması amacıyla Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said ile aynı fikirde olduğunu söyledi. Gannuşi, böyle bir girişimin başlatılmasının, Libya'daki mevcut krizi sona erdirmeye ve ayrıca iki ülke ile tüm bölge arasındaki iş birliğini geliştirmeye yardımcı olma arzusuyla gelişeceğini sözlerine ekledi.⁹⁴

• Cezayir:

Cezayir Genelkurmay Başkanı Said Chengriha, Cezayir donanmasının Akdeniz'de önemli bir güç olması yönünde adımlar atılacağını açıkladı. Chengriha "Bu donanmayı modernize etmek ve onu fiilî bir caydırıcı güç hâline getirmek gerçekten bir gurur ve motivasyon kaynağıdır" açıklamalarında bulundu.⁹⁵

Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada Cezayir'in 1 Kasım'da yeni anayasa için referandum gerçekleştireceği söylendi. Ayrıca 1 Kasım'ın Cezayir için tarihî bir önemi bulunmaktadır. Bu tarih Fransız sömürge yönetimine karşı Cezayir Devrimi'nin 66. Yıl dönümüdür.

nümüne denk gelmektedir. Taslak değişiklikler arasında cumhurbaşkanı yardımcılığının oluşturulması ve başbakanın yetkilerinin genişletilmesi yer almaktadır.⁹⁶

Cezayir Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılan açıklamada Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un, Cezayir'in komşuları olan Libya ve Mali'deki istikrarsız durumu görüşmek üzere Abdulmecid Tebbun'un aradığı ifade edildi. Barışın tesisi ve istikrarın sağlanmasına yönelik önerilerin istişare edildiği telefon görüşmesinde, Cezayir'in Libya meselesindeki ara buluculuk talebi yinlendi.⁹⁷

• **Fas:**

Darbenin ardından Mali'yi yöneten Halkın Kurtuluşu Ulusal Komitesinin Başkanı, Albay Assimi Goita Fas'ın ülkedeki siyasi krizin çözümüne yönelik aktif desteği için teşekkür etti. Fas Büyükelçisi'nin Mali'nin yeni liderleriyle 20 Ağustos'ta temas kuran ilk diplomat olduğunu ve iki kardeş ülkeyi birbirine bağlayan asırlık ilişkileri ile verimli ortaklığı memnuniyetle karşıladığını söyledi.⁹⁸

Fas Dışişleri Bakanı Nasser Bourita yaptığı açıklamada, Fas'ın BM'nin Libya krizini çözme çabalarını desteklediğini söyledi. Dışişleri Bakanı Bourita, Fas'ın Libya krizine ancak BM çerçevesinde bir çözüm bulunabileceğine inanmakta olduğunu ifade etti. BM diplomatiyle yaptığı görüşmelerde, Libya'da sahada meydana gelen olumlu gelişmeleri memnuniyetle karşıladıklarını ve 20 Ağustos'ta Libya Temsilciler Meclisinin ateşkes ilanını önemli gördüklerini yineledi.⁹⁹

ABD'deki Lockheed Martin firması satılığa çıkardığı 90 adet F-16 V tipi savaş uçağının 66'sını Tayvan, 24'ünü ise Fas satın almıştır. F-16V'ler, beşinci nesil gizli uçakları tespit edebilen yüksek performanslı AN/APG-83 aktif elektronik taramalı dizi (AESA) radarlarıyla donatılmıştır.¹⁰⁰

Fas, ülkenin aşı ihtiyacını karşılamak ve aşı konusunda kendi kendine yeten bir ülke olarak bu alanda iş birliği geliştirmek amacıyla Çin'le bir anlaşma imzaladı. Koronavirüs (Covid-19) aşısı klinik testlerinin önümüzdeki hafta başlaması bekleniyor. Koronavirüs aşısının üçüncü aşama testleri tüm askerî hastaneler, Rabat'taki İbn Sina Üniversite Hastanesi ve Kazablanka'daki İbn Rüşd Üniversite Hastanesi'nde yaklaşık 5 bin gönüllünün katılımıyla gerçekleştirileceğine dair öngörüler bulunmaktadır.¹⁰¹

■ ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

ABD Meksika Körfezi kıyısına yaklaşan iki fırtına nedeniyle ham petrol üretiminde yaklaşık 1 milyon varilden fazla azalma yaşandı ve petrol fiyatlarında artış gözlemlendi.¹⁰² Meksika'daki kasırgalar günde sekiz milyon varillik üretimi durma noktasına geldi; 281 platform ve 252 gaz işleme tesisi kapatıldı.¹⁰³

ABD'nin Çin'e ham petrol ihracatı 2020 Temmuz ayında günlük ortalama 866.000 varil ile %139 artarak ABD'yi kritik Çin pazarına beşinci en büyük petrol tedarikçisi hâline getirdi. Çin'in petrol ithalatında Rusya ilk sırada yer alırken, Rusya'yı sırasıyla, Irak, Suudi Arabistan ve Brezilya izledi.¹⁰⁴

Çinli Sinopec Shanghai Petrochemical, Suudi Aramco'nun Arab Light ve Arab Medium ham petrollerinin resmî satış fiyatını Platts Dubai'ye 1 USD primin altında tutmasını beklediği için yılın geri kalanında ucuz, orta ve ekşi Ortadoğu ham petrolünden yararlanmak istediğini bildirdi.¹⁰⁵

Ön yükleme programlarına göre, Nijerya'nın dört ana ham petrolünün toplam ihracatı, eylül ayında planlanan 756.000 varilden günlük 736.000 varile (varil / gün) düşecek.¹⁰⁶

Rus Lukoil'in yılın ilk 6 ayı kapsayan raporuna göre, Mayıs 2020'de Lukoil, OPEC+ Anlaşması uyarınca petrol üretimini günde 310.000 varil azalttı. Şirket ayrıca anlaşmanın bir parçası olarak yabancı projelerdeki üretimi düşürdü. Böylece Irak'taki West Qurna-2 projesinde, üretimi haziran ortasında 50.000 varil/gün daha azaltıldı.¹⁰⁷

Bulgartransgaz, Yunanistan'ın kuzeyindeki Dedeağaç'da 5,5 Bcm'lik LNG Terminali Projesi'ne katılım konusunda anlaştı. Proje, güneydoğu ve Orta Avrupa pazarları için yeni, bağımsız bir enerji kapısı olmayı amaçlıyor. Proje, 170 bin metreküp LNG depolama kapasitesine de sahip.¹⁰⁸

• Türkiye

Türkiye'nin toplam petrol ithalatı geçen yılın aynı ayına göre bu yıl haziran ayında %11.6 geriledi. Türkiye en fazla ham petrolü, Irak'tan ithal ederken, Irak'ı sırasıyla Rusya ve Suudi Arabistan izledi. Petrol rafinerisi üretimi de haziran ayında %11,4 düşüş yaşandı.¹⁰⁹ Ayrıca, Türkiye'nin LPG ithalatı 2020 Haziran'da 2019'un aynı ayına göre %4,42 azaldı.¹¹⁰

• Ortadoğu

Suudi Arabistan'ın haziran ayı petrol ihracatının değeri yıllık %55 düşüşle 8,7 milyar dolar oldu. Verilere göre, mayıs ayı ile karşılaştırıldığında, kimyasallar ve plastikler gibi

ürünlerin petrol dışı ihracatı da dâhil olmak üzere toplam ihracatın 1,86 milyar USD arttığı açıklandı.¹¹¹

Bloomberg'e göre, Suadi Aramco yeni bir kurumsal geliştirme ekibi oluşturdu. Upstream ve downstream başkanlarını Nasir Al Naimi'yi başkanı olarak atadı ve Muhammed Al Qahtani'nin downstream devralacağını bildirdi. Ayrıca, şirketin alt kolunu yöneten kıdemli başkan yardımcısı Abdulaziz Al Gudaimi'nin mevcut varlıkları değerlendirmek ve büyüme pazarlarına erişimi artırmak için liderliğinde bir kurumsal geliştirme ekibi oluşturduğunu bildirildi.¹¹²

Geçen hafta Bloomberg'de Çin'in Liaoning'deki rafineri ve petrokimya tesislerine ilişkin çıkan habere istinaden Saudi Aramco, ülkedeki 10 milyar dolarlık projeden çekildiğine dair hatalı bir haberin ardından Çin'deki genişleme taahhüdünü yineledi.¹¹³

Irak Petrol Bakanlığı yaptığı açıklamada, son üç aydaki aşırı üretimini telafi etmek için hem ağustos hem de eylül aylarında petrol üretimini günde 400.000 varil daha azaltacağını bildirdi. Irak'ın üretim kesintisinin, Ağustos ve Eylül aylarında taahhüt ettiği 850.000 varillik kesintiye ek olarak gerçekleştireceği açıklandı.¹¹⁴

Irak, şu anda 5 milyon varil olan petrol üretimini 7 milyon varil/gün petrol üretim kapasitesine çıkarmayı ve 2025 yılına kadar İran'dan yakıt ithal etmenin yanı sıra flaring gazını da durdurmayı hedeflediğini açıkladı.¹¹⁵

Irak, mali ve siyasi kriz nedeniyle Çin ile 20 yıllık proje karşılığı petrol anlaşmasını dondurdu. Dondurma kararının sebebi olarak, iç siyasi ve güvenlik gelişmeleri, mali krizler gösterildi. İmzalanan anlaşmada, Çinli firmaların Irak'ta aylık 3 milyon varil Irak petrolü arzı karşılığında başta altyapı olmak üzere projeler yürütmesi öngörülüyordu.¹¹⁶

Irak, ABD'nin desteğiyle İran enerjisine bağımlılığını azaltmak için, elektrik şebekesini Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri ile bağlama projesine niyetli olduğunu bildirdi.¹¹⁷

Irak Planlama Bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak ve Ürdün'ün iki ülke arasındaki elektrik şebekeleri ve internet hizmetlerini birbirine bağlama konusunda görüşmeler yaptığını bildirdi.¹¹⁸

Irak devletine ait petrol şirketi SOMO, bu hafta Khor al-Zubair ve Umm Qasr Limanlarında akaryakıt ve nafta taşıyıp depolamak amacıyla 13 tanker kiralamak için bir ihale açtı. Akaryakıt için SOMO'nun limanların demirleme alanında yüzer depo görevi görmesi için iki Suezmax'a, iki Panamax ve iki Handysize tankerine ihtiyacı olduğunu bildirdi.¹¹⁹

IKBY yaptığı açıklamada, temmuz ayından itibaren Irak hükûmetine daha önceden faaliyette olmayan birimlerden 500 mw elektrik sağladığını duyurdu.¹²⁰

Suriye'nin güney kesiminde Al-Dumay ve Adra şehirlerinde meydana gelen doğal gaz boru hattındaki patlama nedeniyle 3 elektrik santrali devre dışı kalarak ülkenin büyük çoğunluğunda elektrik kesintisi yaşandığı bildirildi.¹²¹

Libya Ulusal Petrol Şirketi (NOC), Valle di Siviglia tankerinin, yerel elektrik santrallerindeki gaz üretimine izin vermek ve 30.000 ton kondens yüklemesini için Libya'nın Brega Limanı'na geldiğini bildirdi. Ayrıca, NOC, kondensat sevkiyatının gaz üretiminin günde 160 mcf hızda devam etmesine izin vereceğini ve petrol tesislerinin kapatılması yakıt ithalatı için bütçe yetersizliği nedeniyle yine de günde yaklaşık 90 mcf gaz açığı olacağını bildirdi.¹²²

Rus Novatek, ilk sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) kargosunu BAE'ye Yamal'dan sevk ettiğini bildirdi.¹²³

Umman mali açığı düşük petrol fiyatları ve koronavirüs salgını (Covid-19) ile tetiklenen petrol dışı faaliyetler nedeniyle 2019'da GSYİH'nin %8,7'sinden 2020'de %16,0'a ya genişlemesi bekleniyor. Ayrıca bu açığın 2021 yılında %12 civarında olması bekleniyor.¹²⁴

İran Cumhurbaşkanı Ruhani, üç büyük enerji projesinin açılışını yaptı. Buşehr Petrokimya Fabrikası'nın I. Aşaması; günlük gaz iletim miktarını 110 milyon metreküpe çıkararak İran Gaz Boru Hatları ve 492 mw kapasiteli Batı Karoun Petrol Kümesi Elektrik Santrali'nin açılışı gerçekleşti.¹²⁵

KAYNAKÇA

- ¹ <https://www.aljazeera.com/news/2020/08/syria-talks-hold-participants-test-positive-covid-19-200824143254090.html>
- ² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyeli-muhafifler-anayasa-komitesi-3-tur-toplantilarinda-rejimin-tutumundan-memnun-degil/1956504>
- ³ <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-russia-iran-reiterate-commitment-to-syrias-territorial-integrity>
- ⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-anayasa-komitesi-3uncu-tur-toplantilari-sona-erdi/1957410>
- ⁵ <https://www.syriahr.com/en/181078/>
- ⁶ <https://www.syriahr.com/en/181796/>
- ⁷ <https://www.france24.com/en/20200825-syria-s-assad-tasks-caretaker-pm-to-form-new-govt>
- ⁸ <https://sputniknews.com/military/202008261080282542-israels-new-spy-satellite-snaps-detailed-images-of-ancient-syrian-city-of-palmyra/>
- ⁹ <https://justthenews.com/government/security/pentagon-says-russian-forces-fault-sideswiping-us-troops-and-injuring-four>
- ¹⁰ <https://www.reuters.com/article/us-usa-russia-syria-security/russia-accuses-u-s-of-hindering-patrol-in-syria-after-collision-injures-u-s-troops-idUSKBN25N0RV>
- ¹¹ <https://syriacpress.com/blog/2020/08/29/syrian-democratic-council-delegation-arrives-in-moscow-to-discuss-political-solution-to-civil-war/>
- ¹² <https://sputniknews.com/middleeast/202008251080270855-joint-russia-turkey-patrol-comes-under-fire-in-idlib-russian-military-says/>
- ¹³ "Erbil-Baghdad issues not limited to budget dispute: KRG PM Barzani." *Rudaw*, 24 Ağustos 2020. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/240820201>
- ¹⁴ "WSJ: ABD, Irak'taki askerlerinin üçte birini geri çekiyor." *Rudaw*, 29 Ağustos 2020. <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/28082020>
- ¹⁵ "Iraqi PM Arrives in Amman for Talks with Jordanian King, Egyptian President." *Basnews*, 25 Ağustos 2020. <https://www.basnews.com/en/babat/628904>
- ¹⁶ "Amman'daki 'Üçlü Zirve' Irak'ta eksen tartışması başlattı." *Şarkul Avsat*, 27 Ağustos 2020. <https://turkish.aawsat.com/home/article/2472631/amman-daki-uclyu-zirve-irak-ta-eksen-tartismasi-baslatti>
- ¹⁷ "Iraqi PM, Saudi FM discuss bilateral relations.", *The Baghdad Post*, 27 Ağustos 2020. <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/49452/Iraqi-PM-Saudi-FM-discuss-bilateral-relations>

- 18 Iraq-Saudi relations condemned by Kataib Hezbollah.”, *Middle East Monitor*, 28 Ağustos 2020. <https://www.middleeastmonitor.com/20200828-iraq-saudi-relations-condemned-by-kataib-hezbollah/>
- 19 “US Says Erbil, Baghdad, Ankara Should Cooperate to Address Issue of PKK Presence.” *The Baghdad Post*, 26 Ağustos 2020. <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/49428/US-Says-Erbil-Baghdad-Ankara-Should-Cooperate-to-Address-Issue-of-PKK-Presence>
- 20 “Kadhmi claims total rejection on attacks against protesters.” *The Baghdad Post*, 27 Ağustos 2020. <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/49450/Kadhmi-claims-total-rejection-on-attacks-against-protesters>
- 21 “Iraq Shia militia deploy 250 fighters in Syria’s Idlib.” *Middle East Monitor*, 27 Ağustos 2020. <https://www.middleeastmonitor.com/20200827-iraq-shia-militia-deploy-250-fighters-in-syrias-idlib/>
- 22 “Bağdat’taki Yeşil Bölge’ye saatler sonra ikinci roketli saldırı.” *Şarkul Avsat*, 28 Ağustos 2020. <https://turkish.aawsat.com/home/article/2474096/ba%C4%9Fdattaki-ye%C5%9Fil-b%C3%B6lgeye-saatler-sonra-ikinci-roketli-sald%C4%B1r%C4%B1>
- 23 “Irak Başbakanı Kazimi Suudi Arabistan Dışışleri Bakanı ile siyasi, ekonomik ve güvenlik konularını görüştü.” *Şarkul Avsat*, 28 Ağustos 2020. <https://turkish.aawsat.com/home/article/2474656/irak-basbakani-kazimi-suudi-arabistan-disisleri-bakani-ile-siyasi-ekonomik-ve>
- 24 “Irak Kriz Masası: Salgın zirve yaptı”. *Basnews*, 25 Ağustos 2020. <https://www.basnews.com/tr/babat/628845>
- 25 “COVID-19: 3731 new cases and 68 fatalities in Iraq today.” *Shafaq News*, 30 Ağustos 2020. <https://shafaaq.com/en/Iraq-News/COVID-19-3731-new-cases-and-68-fatalities-in-Iraq-today>
- 26 “WHO, USAID donate COVID-19 aid to Kurdistan Region.” *Rudaw*, 25 Ağustos 2020. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/25082020>
- 27 “Coronavirus now the norm, so Kurdistan Region tourist sites will not shut again: KRG tourism spox.” *Rudaw*, 29 Ağustos 2020. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/29082020>
- 28 <https://altahreernews.com/18512/>
- 29 <https://www.facebook.com/abdulraheemalshammari71/videos/1162898577412024/>
- 30 https://www.youtube.com/watch?v=Vp9ex9Vklkl&feature=youtu.be&fbclid=IwAR1-oQX1MRsYvcwZBUcoLBFy00Ls9m10SN7ZHbR_2-9XWosxDDB7fBgT0
- 31 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/25082020>
- 32 <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=852464>
- 33 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/31663-kerkuk-te-son-24-saatte-kovid-19-dan-333-kisi-iyilesti.html>
- 34 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=6534

- ³⁵ <https://www.kurdistan24.net/so/news/87f46a98-cd82-444a-bf36-cc4bdfc0a3ab>
- ³⁶ <https://rwmal.net>
- ³⁷ <http://mezopotamyaajansi22.com/tum-haberler/content/view/107359>
- ³⁸ https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=6529
- ³⁹ <http://skurd.net>
- ⁴⁰ <http://skurd.net>
- ⁴¹ <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/220820207>
- ⁴² <https://www.tbajansi.com/kdp-pkk-sadece-cocuk-kacirip-beyin-yikiyor/>
- ⁴³ <https://www.kurdistan24.net/so/news/6badefea-7e92-4554-a384-c9667f1a9774>
- ⁴⁴ <https://www.kurdistan24.net/so/default>
- ⁴⁵ <https://esta.krd/news.aspx?id=8677&mapid=1>
- ⁴⁶ <https://www.mewdamedia.com/articles/9174>
- ⁴⁷ <https://www.facebook.com/100040654074158/posts/332281228137010/>
- ⁴⁸ <https://english.aawsat.com/home/article/2467876/saudi-arabia-boosts-food-security-setting-national-grains-company>
- ⁴⁹ <https://english.aawsat.com/home/article/2469916/saudi-arabia-renews-support-libya-ceasefire-declaration>
- ⁵⁰ <https://english.alarabiya.net/en/business/economy/2020/08/25/Saudi-Arabia-to-nationalize-engineering-jobs-at-a-rate-of-20-percent.html>
- ⁵¹ <https://www.reuters.com/article/us-saudi-oil-exports/saudis-june-oil-exports-down-8-7-billion-year-on-year-idUSKBN25M007>
- ⁵² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abu-dabi-ile-tel-aviv-arasindaki-normallesmeyi-desteklemek-icin-bae-israil-is-forumu-acildi/1954496>
- ⁵³ <https://www.middleeastmonitor.com/20200829-uae-abolishes-israel-boycott-law/>
- ⁵⁴ <https://www.middleeastmonitor.com/20200824-uae-israel-health-ministers-agree-to-enhance-cooperation-on-health/>
- ⁵⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20200827-pompeo-discusses-libya-conflict-iran-with-uae-fm/>
- ⁵⁶ <https://www.aa.com.tr/tr/libya/bbc-arastirmasi-libyadaki-askeri-akademi-katliamindan-baenin-sorumlu-oldugunu-ortaya-koydu-/1956137>
- ⁵⁷ <https://www.ekathimerini.com/256335/article/ekathimerini/news/greece-starts-more-training-exercises-amid-turkey-tension>

- ⁵⁸ <https://www.middleeastmonitor.com/20200830-qatar-raises-minimum-wage-lifts-restriction-on-changing-jobs/>
- ⁵⁹ <https://www.middleeastmonitor.com/20200829-qatar-supplies-uk-with-50-of-its-annual-gas-needs/>
- ⁶⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/katar-disisleri-bakani-al-sani-lubnanda-siyasi-istikrara-ihiyac-var/1953245>
- ⁶¹ <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/qatar-crisis-off-the-table-in-kuwait-talks-1.73501849>
- ⁶² <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/kuwait-3-month-extension-of-residency-permits-visit-visas-from-september-1-1.73435157>
- ⁶³ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2917812&Language=en>
- ⁶⁴ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2917809&Language=en>
- ⁶⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/bahreynden-iran-merkez-bankasina-kara-para-aklamaktan-ceza/1955655>
- ⁶⁶ <https://www.bna.bh/en/HRHtheCrownPrincemeetstheUSSecretaryofState.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDliQqnGnx3IM9sHNal7B118%3d>
- ⁶⁷ <https://www.bna.bh/en/HMKingreceivesUSSecretaryofState.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDnxeD11ECVltVMVKG8HgLk%3d>
- ⁶⁸ <https://www.bna.bh/en/HRHtheCrownPrincereceivestelephonecallfromthePrimeMinisterofEgypt.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDvOUJXGTB%2f0CB8hFRr0G0o0%3d>
- ⁶⁹ <https://www.bna.bh/en/HMKingreceivesletterfromSaudiMonarch.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDuxYyyj6xSzviOET6%2bZ5QEs%3d>
- ⁷⁰ <https://www.bna.bh/en/ForeignMinistermeetsthisSaudicounterpart.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDuYO304W33BocidygkKM8s%3d>
- ⁷¹ <https://timesofoman.com/article/3018581/oman/government/mike-pompeo-praises-the-omani-people-for-being-warm-and-generous>
- ⁷² <https://en.stcaden.com/news/9248>
- ⁷³ <https://www.middleeastmonitor.com/20200828-uae-backed-yemen-group-sends-reinforcements-to-abyan/>
- ⁷⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemen-hukumeti-riyad-anlasmasin-in-hayata-gecirilmesini-istiyor-/1955580>
- ⁷⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20200825-stc-rejects-popular-pro-government-gathering-in-hadhramaut/>
- ⁷⁶ <https://www.middleeastmonitor.com/20200828-un-envoy-discusses-yemen-ceasefire-with-iran/>
- ⁷⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20200824-yemen-government-denounces-un-envoy-indifference-to-houthi-crimes/>

- ⁷⁸ <https://www.middleeastmonitor.com/20200825-2-senior-houthi-leaders-killed-in-yemen/>
- ⁷⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemende-hukumet-yanlisi-direnis-guclerinin-komutani-haseni-bae-libyaya-yemenli-parali-askerler-gonderdi/1951091>
- ⁸⁰ <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/378501/Egypt/Politics-/Egypst-Sisi-heads-to-Amman-for-trilateral-summit-w.aspx>
- ⁸¹ <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/egypt-military-official-visit-hifter-libya-turkey-qatar-gna.html>
- ⁸² <https://www.egyptindependent.com/egypts-fm-un-official-discuss-developments-in-libya/>
- ⁸³ <https://www.bernama.com/en/world/news.php?id=1874776>
- ⁸⁴ <https://www.middleeasteye.net/news/egypt-arrests-top-muslim-brotherhood-leader-after-seven-years-hiding-ministry>
- ⁸⁵ <https://www.jpost.com/middle-east/will-egypts-arrest-of-brotherhood-leader-push-group-to-turkey-qatar-640368>
- ⁸⁶ <https://www.aljazeera.com/news/2020/08/libya-gna-al-sarraj-appoints-defence-minister-army-chief-200829192731068.html>
- ⁸⁷ <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2020/08/29/gorevinden-uzaklastirilan-libya-icisleri-bakani-fethi-basaga-hesap-vermeye-hazirim>
- ⁸⁸ <https://www.middleeasteye.net/news/libya-gna-military-pro-haftar-mercenaries-deployed-jufra-sirte-ceasefire>
- ⁸⁹ <https://twitter.com/usaembassylibya>
- ⁹⁰ <https://www.libyaobserver.ly/news/arab-league-unsmil-agree-need-permanent-ceasefire-and-ending-oil-blockade-libya>
- ⁹¹ <https://www.aa.com.tr/en/africa/tunisia-announces-new-cabinet-lineup/1952144>
- ⁹² <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1203/378595/AlAhram-Weekly/World/Tunisia's-parliament-to-decide-on-new-government-.aspx>
- ⁹³ <https://www.aa.com.tr/en/africa/tunisias-caretaker-premier-sacks-anti-graft-chief/1952066>
- ⁹⁴ <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/tunisia's-top-officials-agree-launching-initiative-resolve-libyan-crisis>
- ⁹⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20200829-algeria-chief-of-staff-we-will-restore-navys-reputation-as-a-force-in-the-med/>
- ⁹⁶ <https://www.aa.com.tr/en/africa/algeria-to-hold-constitutional-referendum-on-nov-1/1952079>
- ⁹⁷ <https://turkish.aawsat.com/home/article/2474091/macron-ile-tebbun-libya-ve-mali-krizlerini-görüştü>

- ⁹⁸ <https://www.moroccoworldnews.com/2020/08/316624/malis-new-leader-thanks-morocco-for-crisis-resolution-efforts/>
- ⁹⁹ <https://www.moroccoworldnews.com/2020/08/316769/foreign-minister-morocco-supports-un-efforts-to-solve-libyan-crisis/>
- ¹⁰⁰ <https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2020/08/27/2003742343>
- ¹⁰¹ <https://turkish.aawsat.com/home/article/2473096/fas-kovid-19-asısı-için-klinik-testlere-başlıyor>
- ¹⁰² <https://www.worldoil.com/news/2020/8/24/oil-prices-climb-as-two-hurricanes-shutter-us-offshore-production>
- ¹⁰³ <http://www.alriyadh.com/1838739>
- ¹⁰⁴ <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/US-Oil-Exports-To-China-Soar-139-In-July.html>
- ¹⁰⁵ <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/082720-chinas-sinopec-shanghai-to-embrace-middle-eastern-sour-crude-to-cut-costs>
- ¹⁰⁶ <https://emea1.apps.cp.thomsonreuters.com/web/Apps/news-monitor?enowpopup>
- ¹⁰⁷ <https://emea1.apps.cp.thomsonreuters.com/web/Apps/news-monitor?enowpopup>
- ¹⁰⁸ http://www.xinhuanet.com/english/2020-08/25/c_139315001.htm
- ¹⁰⁹ <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkeys-oil-imports-down-116-in-june-2020/1951390>
- ¹¹⁰ <https://www.aa.com.tr/en/energy/lng-lpg/turkeys-lpg-imports-down-442-in-june-2020/30315>
- ¹¹¹ <https://www.news18.com/news/business/saudis-june-oil-exports-down-8-7-billion-2820687.html>
- ¹¹² <https://www.oilandgas360.com/saudi-aramco-reshuffles-top-management-team/>
- ¹¹³ <https://www.arabnews.com/node/1723871/business-economy>
- ¹¹⁴ <https://www.news18.com/news/business/iraq-pledges-to-deepen-oil-output-cuts-in-august-september-2-2813103.html>
- ¹¹⁵ <https://oglinks.news/opec/news/iraq-targets-7-mil-b-d-oil-capacity-zero-gas-flaring-imports>
- ¹¹⁶ https://www.zawya.com/mena/en/business/story/BRI_Iraq_freezes_oilforprojects_deal_with_China_report-ZAWYA20200827050401/
- ¹¹⁷ <https://www.wsj.com/articles/with-u-s-backing-iraq-pushes-for-energy-rapprochement-with-saudis-11598190949>
- ¹¹⁸ <https://news.writecaliber.com/real-estate-jordan-projects-iraq-jordan-discuss-cross-border-projects-zawya-mena-edition/>
- ¹¹⁹ <https://www.argusmedia.com/en/news/2136191-iraq-looks-to-floating-storage-for-excess-fuel-oil>

¹²⁰ <https://monitoring.bbc.co.uk/>

¹²¹ <https://tass.com/emergencies/1192925>

¹²² <https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/oil-and-gas/tanker-to-load-30000-tonnes-of-condensate-from-libyas-brega-port/77732708>

¹²³ <https://www.newsbreak.com/news/2049593150130/novatek-ships-first-lng-cargo-to-uae#:~:text=Russian%20gas%20company%20Novatek%20has,Asia%20under%20a%20spot%20contract.>

¹²⁴ <http://emea1.apps.cp.thomsonreuters.com/Apps/news-monitor#savedinstance=true>

¹²⁵ <https://en.mehrnews.com/news/162671/Rouhani-inaugurates-important-oil-gas-projects>